

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
Zie verzenddatum linksonder

Ons kenmerk
DOS-2024-0000465

Uw kenmerk
-

Bijlagen
1

Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving
en Duurzaamheid
Ministerie van Defensie
Nationaal Programma Ruimte voor Defensie
Postbus 20701

Onderwerp
Zienswijze NRD Programma Ruimte voor Defensie (aanvulling op
pro forma zienswijze)

Geachte heer, mevrouw,

Van maandag 18 december 2023 tot en met maandag 12 februari 2024 ligt de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) inzake het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) ter inzage. Wij maken bij deze gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op de NRD. Als onderdeel van de stukken hebben wij kennisgenomen van het participatieplan 'PlanMER en nationale beleidsvisie NPRD'. In dat kader willen wij ook graag een aantal opmerkingen meegeven.

Deze zienswijze is een aanvulling op onze pro forma zienswijze d.d. 9 februari 2024, kenmerk DOS-DOS-2024-0000465/PZH-2024-848940943 (bijgevoegd).

Algemeen

De huidige situatie in de wereld maakt dat Europa beter in staat moet zijn om zichzelf te verdedigen. Dit betekent dat er meer ruimte nodig is: om te oefenen, voor infrastructuur, munitieopslag en nieuwe of aangepaste vergunningen. Defensie zoekt daartoe ruimte (fysiek en milieu) in Nederland en daarmee ook in Zuid-Holland. Dit met als doel de nationale en internationale rechtsorde en veiligheid te kunnen blijven garanderen.

De provincie Zuid-Holland herkent de urgentie van de vraag om ruimte voor defensie en wij waarderen het dat u de provincies op deze wijze betreft in de te maken keuzes hierbij.

Tegelijkertijd is Zuid-Holland het drukste deel van Nederland. Er spelen hier grote opgaven in een kleine ruimte. Als provincie leveren we een belangrijke bijdrage aan onze nationale opgaven, bijvoorbeeld waar het gaat om de woningbouwopgave, energietransitie, de aanwezigheid van economische top sectoren zoals het Haven Industrieel Complex in Rotterdam en de glastuinbouwclusters binnen onze provincie. Van essentieel belang voor de concurrentiepositie van Nederland en van de regio. De kwaliteit van de natuur en de leefomgeving staat hierbij stevig onder druk. We

Bezoekadres
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag

Tram 9. Vanaf station
Den Haag CS is het tien
minuten lopen. De
parkeerruimte voor
auto's is beperkt.

verzoeken om daar rekening mee te houden en de opgave voor (milieu)ruimte in Zuid-Holland minder dan proportioneel in te richten ten opzichte van andere provincies.

Wij realiseren ons daarnaast dat de ruimtelijke impact van het NPRD nog onvoldoende helder is voor een volledig inhoudelijke reactie van onze zijde. Zo is nog onduidelijk welke uitwerkingsplannen, vereisten en mogelijke bouw- en gebruiksbeperkingen dit voor Zuid-Holland tot gevolg heeft.

In de NRD worden een aantal (milieu)ruimtevragers benoemd. Helder is in ieder geval dat deze ruimtevragers deels zullen schuren met andere Nationale belangen/ruimtelijke opgaven. U verwijst in dit kader naar de extra ruimtevraag voor water en bodem, natuur en biodiversiteit, duurzame energieopwekking, transport, wonen, landbouw en circulaire economie. U merkt op dat de ruimte schaars is in Nederland. Zoals bekend geldt dit zeker zo voor Zuid-Holland. De diverse ruimteclaims zijn ook in onze provincie een belangrijk vraagstuk. Alle provincies zijn door het Kabinet gevraagd om deze nationale belangen ruimtelijk te vertalen, te combineren en in te passen en aan te geven daar waar het knelt.

Wij merken op dat de NRD niet gelijk loopt met de planning van dit proces. Daarnaast verwachten we dat nationale belangen integraal door u worden afgewogen met betrokken departementen en waar nodig met de provincie en andere betrokkenen. Een voorbeeld hiervan is de Host Nation Support Rotterdam. Deze casuïstiek die NOVEX-gebieden raakt, dient onzes inziens eerst opgenomen te worden in de NOVEX-samenwerking om daar gezamenlijk nadere afwegingen te maken.

Samen met de gemeente Den Haag heeft de provincie Zuid-Holland het initiatief genomen voor het Seabed Security Experimentation Center (SeaSEC). SeaSEC is een initiatief van een samenwerkingsverband van 6 NAVO-landen en richt zich op de beveiliging van datakabels, pijpleidingen en stroomkabels van windparken. In het centrum - gevestigd bij Campus@Sea in de haven van Scheveningen - wordt innovatief onderzoek gedaan naar de beveiliging van de onderzeese infrastructuur zoals datakabels en stroomkabels van windparken. Binnen het thema safety & security worden in het netwerk van Campus@Sea diverse projecten ontwikkeld. De pilotprojecten beslaan een testgebied van 10 bij 10 zeemijl voor de kust van Scheveningen. Wij adviseren deze ontwikkeling in de NRD voor Ruimte voor Defensie mee te nemen.

Naast de integrale afweging vragen we u nadrukkelijk om rekening te houden in de PlanMER met onder meer geluidsoverlast voor inwoners en natuur, veiligheidscontouren in drukker gebieden en overige negatieve effecten op natuur(herstel).

Omgevingsbeleid Zuid-Holland

Het provinciaal ruimtelijk kader is vastgelegd in het Omgevingsbeleid, bestaande uit de Omgevingsvisie Zuid-Holland, de Programma(s) en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV; hoofdstuk 7).

In de visie, Programma(s) en de ZHOV zijn beleid respectievelijk regels opgenomen voor de borging en bescherming van provinciale ruimtelijke belangen.

Omgevingsplannen of omgevingsvergunning moeten in overeenstemming zijn met de instructieregels van de provincie. Bij verdere uitwerking van de locaties voor uitbreiding van defensie is dit van toepassing. Op voorhand willen wij u graag een aantal aandachtspunten meegeven die wij zien vanuit het provinciaal belang.

Geluid

Binnen de kaders van de Omgevingswet dient rekening gehouden te worden met hinderbeleving in cumulatie van geluid. Omdat dit vooral kan spelen bij luchtvaartlawaaier verzoeken wij u dit bij de NRD te betrekken. Daarbij vragen wij aandacht voor de impact op de Zuid-Hollandse stiltegebieden.

Natuur

Als te beoordelen natuuraspecten worden in de NRD aangegeven: NNN, Natura 2000 (incl. stikstof), beschermde soorten en deels biodiversiteit. Hieraan zou belangrijk weidevogelgebied in Zuid-Holland moeten worden toegevoegd. Daarnaast zouden ook eventuele effecten op beschermd groen erfgoed moeten worden meegenomen in het MER.

Bij beoordeling van effecten op de bovengenoemde beschermde natuurgebieden moet zowel naar kwantitatieve als kwalitatieve effecten worden gekeken (eventuele vernietiging, verstoring, versnippering van natuurgebieden). Wij verzoeken het NRD hier op uit te breiden.

De voorgestelde alternatieve corridors voor drones binnen onze provincie (p. 92 NRD) lopen deels gelijk met belangrijk weidevogelgebied. De beoordeling hiervan in de NRD is alleen gericht op Natura 2000-gebieden (N2000) en Natuurnetwerk Nederland (NNN). Voor het bepalen van een eventuele corridor is het vooral belangrijk om gebieden te mijden met een doelstelling voor (weide)vogels, deels ook NNN/N2000, vanwege geluids- en optische verstoring.

Nieuwe laagvlieggebied voor helikopters is (op p. 101 NRD) aangegeven boven delen van de Krimpenerwaard en Alblasserwaard. Daar bevinden zich ook grote oppervlakten belangrijk weidevogelgebieden en NNN/N2000 -gebieden met weidevogeldoelstelling. Ook boven Goeree-Overflakkee is nieuw laagvlieggebied voor helikopters aangegeven, terwijl m.n. op Goeree-Overflakkee ook veel N2000/NNN-gebied aanwezig is. Wij verzoeken u dit expliciet in de NRD mee te nemen.

Hetzelfde geldt voor het eventueel intensiveren van de bestaande helikopterlandingsplaats op de Waalsdorpervlakte. Daarnaast loopt ook de 60 km-cirkel (alternatief 2) over beschermde (natuur)gebieden die belangrijk zijn voor (weide)vogels.

Wij verzoeken ook in het onderzoek rekening te houden met de Ecologische verbindingzones zoals opgenomen in ons Omgevingsbeleid. Bijvoorbeeld rondom de locatie Maaldrift.

Overigens benadrukken wij dat in Zuid-Holland voor aantasting van beschermde natuurgebieden het principe "Nee, tenzij..." geldt (dus alleen indien van groot openbaar

belang, er geen reëel alternatief is en mitigatie/compensatie plaatsvindt). Ook heeft ons beleid t.a.v. bescherming van bovengenoemde natuurgebieden niet alleen betrekking op ruimtelijke ontwikkelingen maar op ingrepen in algemene zin in deze gebieden.

Met het oog op biodiversiteit kan natuurinclusief ontwerpen een meekoppelkans zijn. Graafwerkzaamheden (t.b.v. bijv. loopgraven) kunnen in sommige gevallen tot natuurontwikkeling leiden maar zijn in bestaande natuurgebieden bodem verstorend en daarmee over het algemeen onwenselijk.

Ruimtelijke kwaliteit

Graag willen wij u verzoeken het aspect ruimtelijke kwaliteit zoals opgenomen in ons Omgevingsbeleid <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/omgevingsbeleid/> ook in het onderzoek mee te nemen.

Externe veiligheid

Wij kunnen op hoofdlijnen instemmen met de wijze waarop het externe veiligheidsaspect wordt meegenomen in de NRD. Graag geven wij nog een aantal punten mee op volledigheid in het onderzoek:

- Gegarandeerde havencapaciteit Host Nation Support (HNS). Onder dit punt wordt alleen de Eemshaven en Vlissingen genoemd als huidige locatie. De Rotterdamse Haven (Maasvlakte) wordt genoemd als derde optie. In de huidige situatie wordt voor doorvoer van munitie voor buitenlandse oefeningen voor zover bekend ook al gebruik gemaakt van een van de containerterminals in de Rotterdamse haven. Daarnaast is er ook jaarlijks een meerdaagse HNS oefening in en om de Rotterdamse haven. Dit (en wat daarvan het toekomstperspectief is) wordt gemist in het document.
- Gegarandeerde havencapaciteit HNS. Externe veiligheid wordt hier benoemd in relatie tot plaatsgebonden risico en groepsrisico. Belangrijk onderdeel wat hier ook toegevoegd moet worden zijn de domino effecten op buurbedrijven. Enerzijds wat de effecten van incidenten op het terrein voor de omgeving zijn (materiële schade door een drukgolf vanuit explosie waardoor een lekkage in bv een naastgelegen tank optreedt) en anderzijds wat het effect is voor buurbedrijven/de havencapaciteit wanneer er door deze beoogde locatie een verhoogde kans is om doelwit te zijn. De Rotterdamse haven is erg dichtbebouwd, verschillende processen binnen het havengebied zijn sterk van elkaar afhankelijk en ook voor niet-defensie gerelateerde activiteiten is de Rotterdamse haven een doorvoerlocatie voor het achterland.
- Laagvlieggebieden helikopters. Voorne-Putten wordt geschikt geacht mits de ruimte niet gebruikt wordt voor aaneengesloten bebouwing en windmolens. Vanuit het Rijk en de provincies is ook een woningbouwopgave neergelegd. Waar zijn de punten die gaan knellen voor defensie, kan er voldoende ruimte worden gehouden tussen het oefenterrein en de woningen? Zijn bijvoorbeeld uitbreidingen aan de randen van gemeenten mogelijk, zonder knelpunten op externe veiligheid te krijgen?
- Uitbreiding depotterrein Portugaal Defensie Pijpleiding Organisatie (DPO), gemeente Albrandswaard. Uit de opmaak van de bijlage lijkt dat deze punten niet in de planMER worden uitgewerkt en dus ook niet aan de hand van de

beoordelingscriteria. Bij de beoordeling van de DPO Albrandswaard is het belangrijk om aan te geven of het alleen het verplaatsen van het hekwerk betreft (vergroten vrije ruimte om de huidige activiteiten) of dat er ook nieuwe activiteiten bij horen. Daarbij ook belangrijk of de gecreëerde vrije ruimte binnen het hekwerk, vrijgehouden moet worden van activiteiten.

- Wij vragen aandacht voor de waterstof-ammoniak-keten en de plannen die daaromtrent spelen in de Rotterdamse Haven.
- In de NRD wordt gesproken over de verlading van militaire voertuigen en voorraden in de Rotterdamse Haven. Volgens de NRD zijn daarbij meestal gevaarlijke stoffen (o.a. munitie en brandstof) aanwezig. Wij missen in de NRD de relatie met de onderzoeken die lopen naar kernenergie in de Rotterdamse Haven.

Aanvullende locatiespecifieke aandachtspunten

Tweede Maasvlakte en Host Nation Support

In en rond de Rotterdamse haven komen verschillende mogelijke ruimteclaims uit het NPRD bij elkaar. Eén van de zoekgebieden voor meerdere ruimteclaims is de Maasvlakte. Het gebied wordt, mede door het Rijk, voor verschillende opgaven gezien als locatie, waaronder aanlandpunten netten op zee, de energietransitie, havenfunctie etc.. Voor de Rotterdamse haven en de omgeving is door het Rijk, provincie, gemeenten, DCMR en Havenbedrijf Rotterdam een ruimtelijk ontwikkelperspectief voor 2050 opgesteld. Ruimtegebrek, o.a. op de Maasvlakte, is daarbij een van de opgaven om aan te pakken. We vragen u om bij het MER onderzoek aandacht te hebben voor de andere opgaven waartoe deze locatie een zoekgebied voor is en met de MER een integrale afweging te faciliteren. Wij verzoeken u daarom in de MER-criteria (p.52-53 NRD) onder 'ruimtegebruik' ook te beoordelen in hoeverre de alternatieven en combinatie van ruimteclaims uit het NRD effect hebben op andere ruimteclaims (m.n. op de Maasvlakte), en daarmee op de ruimte die nodig is voor realisatie van transitieopgaven in de Rotterdamse haven.

Maaldrift is een bestaand militair terrein met barakken in Wassenaar. In de NRD wordt deze locatie bekeken als nieuwe locatie voor de marechaussee. Het zou gaan om een uitbreiding van 30 ha voor verschillende functies, waaronder een schietlocatie. Een dergelijke uitbreiding gaat ten koste van andere functies in dat gebied. De uitbreiding Maaldrift raakt mogelijk aan de "Groene zone" waar we met gemeente Wassenaar en andere partijen aan de doelen voor het NPLG (nationaal programma landelijk gebied) werken. Het doel is in deze zone de natuur te versterken, recreatiedruk uit Natura2000 gebied verlichten, wateropvangen en de waterkwaliteit verbeteren.

Het openhouden van dit gebied is daarbij van belang ook vanuit ruimtelijke kwaliteit, dat een groene buffer beschermingsstatus (beschermingscategorie 2 in het Omgevingsbeleid) heeft.

Zaken waar voor uitbreiding Maaldrift rekening gehouden dient te worden is op dit moment:

- Potentiële zoeklocatie windenergie, Maaldrift bevindt zich in de directe omgeving van deze zoeklocatie voor windenergie;
- Realisatie Ecologische Verbindingszone (EVZ). Het project voor de realisatie van de EVZ ligt in de directe omgeving; De EVZ is als NNN met

beschermingscategorie 1 geborgd. Vanuit NNN Realisatie voor een stukje tussen Valkenburgse Meer en knooppunt Ommedijk is door de provincie een procedure gestart om de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening NNN kaart te wijzigen. Het wijzigingsvoorstel is een herbegrenzing (iets opschuiven) van de EVZ zodat deze goed aansluit op de faunapassage onder de A44. Wij verzoeken u hier rekening mee te houden.

- Ontwikkeling Groene Zone. T.b.v. realisatie woongebied Valkenhorst, er is een samenwerking (Wassenaar, RVB, Katwijk, PZH) om de Groene Zone te realiseren aan de Wassenaarse zijde van Valkenhorst te Katwijk. Daardoor naar verwachting raakvlak met zoekgebied voor uitbreiding marechaussee Maaldrift;
- Uitbreiding fietsrouten netwerk, routing van de nieuwe fietsroutes kruisen mogelijk de plannen voor uitbreiding marechaussee Maaldrift;
- Uitbreiding Valkenburgse meer (t.b.v. zandwinning), er zijn afspraken tussen de provincie en de zandwinner (Xella) om het Valkenburgse meer richting Maaldrift uit te breiden t.b.v. de zandwinning;
- Zoeklocatie voor Dunea waterzuiveringsinstallatie/waterwinning, Dunea heeft respectievelijk nog twee locaties in beeld voor de realisatie van een waterzuivering (capaciteitsuitbreiding zoetwatervoorziening).

Rotterdam The Hague Airport (RTHA)

Het is ons niet duidelijk of in de NRD voldoende rekening gehouden wordt met mogelijke effecten op de luchthaven Rotterdam The Hague Airport (RTHA). Wij denken daarbij aan bijvoorbeeld vliegveiligheid en externe veiligheid. In de stukken vinden wij hierover niets terug. Wij verzoeken u hier aandacht voor te hebben en dit zo nodig mee te laten wegen in de NRD.

Uitbreiding laagvlieggebied Goeree-Overflakkee

Laagvliegende helikopters zullen impact hebben op Goeree-Overflakkee en het Groene Hart. Gevolg voor het gebied kan onder meer zijn dat laagvliegroutes nieuwe/extra windmolens beperken. Op basis van de NRD gaan wij er vanuit dat de effecten op bestaande en geplande windturbines afdoende zullen worden meegewogen. Voor ons is dit een belangrijk onderdeel van de NRD.

Regio Holland Rijnland

Op p. 16 NRD staat op kaart 3.1 "Overzicht van kazernes, haven en luchtmachtbases" een vliegtuigbrandstofleiding door de regio Holland Rijnland getekend. Onduidelijk is of dit een bestaande leiding betreft. Wij verzoeken dit te verhelderen.

In het geval het een nieuwe pijpleiding betreft dienen de effecten op de daarboven liggende functies meegenomen te worden in het onderzoek. Dat geldt overigens voor alle leidingen op deze kaart.

Op de kaart "Stationering en corridors onbemande drones voor cargo" loopt alternatieve route 2 van Katwijk langs Roelofarendsveen naar de provincie Utrecht (p. 97 NRD). In de bijbehorende tabel staan al de nodige aandachtspunten benoemd.

Wij missen daarin de volgende aandachtspunten:

- effect corridor op de woningen
- effect corridor op stiltegebieden in ZH
- effect corridor op weidevogelgebied
- afstemming met bestaande en geplande windturbines

Participatieplan

Wij hebben kennisgenomen van het participatieplan PlanMER en nationale beleidsvisie NPRD. Op hoofdlijnen kunnen wij instemmen met het bijgevoegd participatieplan, wij zien nog wel een aantal aandachtspunten waarover wij graag met u in gesprek gaan. Zoals bijvoorbeeld:

- Wat gaat er gebeuren met de input? Er wordt nu gezegd 'dat wordt later bekend'. Wij verzoeken dit concreter in het plan vast te leggen.
- Hoe worden medeoverheden aangehaakt? Zijn alle stakeholders in beeld? Wij missen hier duidelijkheid over in dit plan.
- 4.3.1 Regiosessies: Hier wordt benoemd dat er bijeenkomsten worden georganiseerd waarin toelichting wordt gegeven op de ruimtelijke behoeften van Defensie. Wij verzoeken rekening te houden met de verschillende informatiebehoeftes van verschillende doelgroepen.

Wij hopen dat u onze zienswijze ter harte zullen nemen en kijken uit naar de beantwoording. Wij blijven graag met u in gesprek over de concept nationale beleidsvisie Nationaal Programma Ruimte voor Defensie en het concept planMER. We treden hierover graag met de Staatssecretaris in gesprek. Het bepalen van voorkeurslocaties en beleidsbeslissingen is aan het nieuwe kabinet, wij adviseren graag in dit proces.

Hoogachtend,

Hoofd Beoordeling

Deze brief is digitaal vastgesteld, hierdoor staat er geen fysieke handtekening in de brief.

Wij verzoeken u in uw correspondentie altijd het DOS-nummer te vermelden dat wij rechts bovenaan in deze brief hebben opgenomen.

Afschrift aan:
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)
Directie Ruimtelijk Beleid

Bijlage:
Pro forma zienswijze NRD Ruimte voor Defensie
(d.d. 9 februari 2024, kenmerk DOS-DOS-2024-0000465/PZH-2024-848940943)

7/7